

nem záró, meg nem semmisítő. „Voluntas alia in membris et lex diversa non fuit. Divinam (habuit) ea quae Dei sunt, operantem (voluntatem), et humanam, ea, quae carnis sunt, exequentem.

Ezen Isten-emberiségben pillantjuk mi meg az egyház és állam közti viszonyegységnek legfinomabbra szőtt szálaít, ezen egységen nyugszik a' világ, az egyház- és államon pedig emberi sorsunk; e' két hatalom is egy elvében, 's ezen egy elvből csörgedez a' két hatalom, mint egykor az Istenember' átdőfött szivéből vér és víz, egy irányban, egy rendeltetéssel az emberiség' megváltására.

E' mélységes, e' belső, e' titkos egység' védelmében ne legyünk arianusok, ne monophysiták. Tedd a' religiot kelletinél magasbra, leszesz doketa; tedd alábbra, leszesz arianus; zavard össze, leszesz eutichianus; állítsd testvériesen egymáshoz, leszesz orthodoxus. Az „inconfuse, incommutabiliter, indivise, inseparabiliter“ az egyház- és államról is áll. Evvel mindent mondottunk. Az egység belső, nem külső; a' viszony testvéries; egyenjogu, nem alárendelt; ne nyelje el az állam az egyházat, ne az egyház az államot; és legyen a' politika vallásos, de nem a' vallás politikus: mert az egyház védő nemtője, nem pedig bérese az államnak. „Annak, mi emberi, megszentelődni, istenesedni kell, az államnak az egyházhoz kell fölemelkedni, de nem azt magához levonni. Építse az állam intézményeit, de keresztény elvből, keresztény célból; rendezze viszonyait, de vallásos kapocs-, vallásos zománczezal. Hordozza a' birodalmi alma' tetején a' keresztet, ne sujtsa azt maga alá; büszkélkedjék a' korona megváltásunk' jelének fényében; az egység, az összhangzás visszatér, a' veszélyes elvszakadás megszűnik.

).

Adatok a' szent-ferenczrendiek' történetéhez honunkban.

XIV.

Németh-Ujvári Kolostor.

Erzsébetet látogató Boldogságos szüz Máriához.

Szombathelyi püspökségben, Vasvármegyében, Güssing ősvár alatt fekszik. 1543-ban a' pozsonyi és sopronyi kolostorokból száműzött atyák, főnöki helybenhagyás mellett, hazánk' e' részét, hova I. Ferdinánd' uralkodása' idejében az osztrák birodalomból kiszorult, luther és kalvin-vallásuak leginkább vonultak, onnan fölülről adott erővel, és malasztal bejárták. A' vár' hatalmas ura pártolta hitfelekezet ellen küzdeni vajmi nehéz vala. Atyáink több izben szomorú jelentést tesznek a' főnöknek, ki őket mind annyiszor férfias kitartást koszoruzandó mennyei ju-

talommal vigasztalta. A' 16-dik század' vége felé annyira ment a' megtértek' száma: hogy itt-ott már templomokat kezdettek építeni, és visszafoglalni. Szebb jövődö tünt föl működésök' körére, midön gróf Batthyányi Ádám Német-Ujvár' örökös ura Luther' vallását letévén, őseinek üdvezítő hitére tért, ki eldődeinek majd százados tévelygéseiből kibontakozván, az isteni gondviselés iránti háladatosságának némü emlékeül a' hajdani benedekrendi apátság' helyén 1641-ben templomot emelt, és kolostort szerzetünk' számára. Az épület Babindaly Kelemen atya udvari szónok' felügyelése alatt emelkedett. 1647-dik évben történt beiktatásunk' alkalmával Talián Ferencz atya, elnök és magyar szónok az összejött diszes vendégkoszorúhoz alapos beszédet tartott az egyedüli üdvezítő hitről. 1652. aprilhó' 7-én Püsky János ő méltósága kalocsai érsek, és győri püspök a' templomot, oltárokat, és loretoi kápolnát fölszentelte. — A' templom' sírcsarnokába, melly a' fényes Batthyányi család' nyughelye, első temetkezett a' nagylelkü alapító gróf Batthyányi Ádám † 1659. martius 15-én.

A' vár és vidék' hatalmas urának példáját követték több hires családok, és a' jobbagység' nagy száma annyira: hogy a' luther-vallást terjesztő alsó és fölsőbb tanodák bezárattak, a' vidék' hires könyvtára és nyomdája száműzetett. Az atyák ernyedetlen működéseinek jutalmául, a' nemesszivü alapító 1649-dik évben nagyszerü könyvtárát, mellyben Luther Márton 's a' reformatorok' minden munkái föllelhetők, a' kolostorba áttette használatul, 's az épületek' fentartása' terhe mellett, évenkinti élelmezést alapítványozott, melly mai napig szentül kiszolgáltatik.

A' missiók' kezdetétől fogva atyáink' lelkeszeti köre terjedt volt, mig az 1789 és az azt megelőző években emelt plebániákhoz csatolt filialisok meg nem szükítették azt. Jelenleg alig 100 pengő forintot megütő jövedelemmel két plebániát kormányozunk, u. m. a' német-ujvárit, és szent-miklósit hegyek közt 11 fiókkal; a' katolikusok' száma 4360, a' tanulóké 350. A' francia kalandozó csapatok' zsarnokságának több izben ki vala téve 1809-ben. A' templom belseje 107 évig sem javító, sem szépítő kezeket nem ismert. 1820-ban főméltóságú herczeg Batthyányi Fülöp, és gróf Batthyányi János párosult erővel előbbi diszébe helyezték azt. Legujabban 1848-dik évben a' szerencsétlen mozgalmak' napjaiban főméltóságú Batthyány Fülöp herczeg tántorithatlan vallásossága jeléül, és emlékeül a' templomot kifestette, új padokkal ellátta, az omladozó oltárokat avatott kezekkel a' nélkül, hogy régi modorukból valamit elvesztettek volna, kijavította. A' templom' ez új átalakulása és disze 22,000 váltó forintba került. Éljen a' vallásos herczeg még sokáig az anyaszentegyháznak, és hazánk'nak! Személyzete 11, kik közül 8 áldozár, elől-

járó, ki egyszermind plebános-helyettes, karmester, 2 német, 2 horvát szónok, és kateketa. Ide két állandó káplánság tartozik. Laicus frater három.

XV.

Malaczkai kolostor.

Szeplőtlen fogantatásu B. szűz Máriához.

Esztergami érsekségben, Posony vármegyében, a' kárpát hegyeken túl, Morva folyó' közelében fekszik. Létét nagyméltóságú gróf Pálffy Pálnak, hajdan ország' nádorának, 1600-ban a' pozsonyi vár' alakításának, és dicső gróf Pálffy Miklós' fiának köszöni, kinek indoka az adományzó levélben eléggé kitünik: „Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit Universis, quod postquam nos a Deo ter optimo maximo innumera domi, forisque beneficia accepimus, identidem circumspicientes, quomodonam gratitudinem nostram erga suam divinam bonitatem demonstrare, atque salutem etiam proximorum pro virili subvenire valeremus? Quod dum animo, menteque versavimus, oblatum est tandem oculis nostris situs et locus Domini nostri Malaczkensis, alias in territorio Arcis nostrae Detrekeő situatus exstruendo Reverendis ac Religiosis Patribus et Fratibus Ordinis Minorum etc. cuiusmodi congruo Domicilio, seu Monasterio. Quare ad motum in nomine Domini sumptibus etc. 1651. malaczkai magas, négyszegű, ugyanannyi tornyu kőfállal kerített kastélyát kolostori modorban átépíteni, és templommal ellátni, 1653-ban pedig szerzetünknek általadni kegyeskedett. Ugyazon évi októberhó' 12-dik napján minekutána szükséges szerekkel mind a' templomot, mind a' kolostort fölétkitette, és élmezéssel egy évre ellátta volna, méltóságos Tarnóczy Máté váci püspök, és pozsonyi nagyprépost által énekes mise alatt fényes vendégkoszoru' jelenlétében rendünket ünnepélyesen beiktatta: „Quia vero uti ipsimet longe lateque perspeximus, dictus Conventus in sterili admodum et arido loco existit etc. etc. ex suprafato dominio nostro Detrekeőensi saepéfato conventui nostro pro annua eleemosyna (itt számnevesen előadja a' bor, ser, buza, marhahus, só és famennyiséget) spondemus, atque promittimus etc. etc. A' provincia háladatossága' jeléül az alapítványozó kegyes családért hetenkint mondandó szent misékre, és némelly halotti zsolomákra kötelezte magát, mit annyira becsült a' nagyméltóságú alapító: hogy az épület' föntartási terhét is magára vállalta. Ezen szent szándok a' vallásos utódoktól pontosan teljesítették, sőt a' jelenlegi alapító főméltóságú herceg Pálffy Antal' rendeletéből negyed-évenként szakértőktől az egész épület megvizsgáltatik, és a' hiány azonnal kijavítottatik. Éljen a' kegyes herceg, imádságunk, és hódoló tiszteletünk' tárgyául sokáig.

A' nagyszerű templomot több kápolna környezi; nevezetes a' romai és jerusalemi modoru, és XI. Inceze pápa által ugyanazon bucsukkal gazdagított szent lépcső, mellyet templommal, kápolnákkal és oltárokkal méltóságos gróf Pálffy Tamás csanádi püspök, családja' örömére 1660. decemberhó' 28-án fölszentelni kegyeskedett. Az 1653-dik évben készült családi sírcsarnokban nyugszik a' nagyméltóságú alapítónak szivalaku ezüst tokba zárt, mai napig épségben látható, szive, kinek hideg teteme rendünk' ruhájában temetve nyugszik a' pozsonyi társas káptalan' diploma' sírcsarnokában † 1653. novemberhó' 26-án, kinek utódja gróf Pálffy János, † 1694. novemberhó' 29-én, testét atyja mellé temetteté, ezüst edénybe rejtett szivét pedig Malaczkára vitette. A' többi családi tagok nagyméltóságú Pálffy Miklós nádortól kezdve mind itt nyugsznak, kinek emléke így örökítették: D. O. M. Immortali virtuti. Excell. ac Illust. Comitibus Nicolai Pálffy ab Erdőd. Fortissimorum Heroum Nicolai Jau. ex Filio Stephano et Nepote Nicolao Pronepotis, Joannis autem Tertium summi Exer. Ducis Germ: Fratris Augusti Leopoldi Magni, Josephi Felicis, et Caroli IV. Imperatorum, Regumque actualis Intimi Consiliiarii, Campi Mareschalli, Unius Leg. Pedest. Tribuni, et Comitibus Poson. juxta atque Inclyt. Regni Hungariae ab Anno MDCCXIV Palatini, in eoque Pro-Regis, ubi Vienn. Park. Strig. Cass. et Nándor-Alben. Praefecturis, Annorum MDCCXV. XXIII. XXIX. Comitibus praeclaram operam navasset et ab Anno MDCCXXIV. Consilio Locumtentiali praefuisset, seque Deo, Regi, et Patriae, pium, fidum, justum, cunctis autem amabilem, liberalem, et indulgentissimum praestitisset. Anno R. S. MDCCXXXII. D. XX. Mensis Februarii Aetatis suae LXXV. exuta mortalitate spiritum coelo, corpus huic conditorio reddidit. Hoc aeterni Honoris Monumentum Pientissimi ex Filio Comite Leopoldo Nicolaus, Leopoldus, et Rudolphus nepotes PP.

Személyzete 25. Áldozár 10; Elnök, ki sírcsarnoki őrnök, karmester, újonczok' mestere, 2 tót és 1 német szónok, egy a' hercegi udvar' szolgálatára van, ki naponkint az udvari kápolnában miséz, déleesti órákban pedig az Oltáriszentség' kitétele alatt az egész hercegi udvar' jelenlétében német nyelven litániát tart kitüzött imákkal; a' drága ékü és ruházatu kápolnát sokkal felülmulja az udvar' buzgalma és ajtatossága. A' Sasvárra zarándokoskodók közül sokan ajtatosságukat itt végezni, és a' szent lépcsőt látogatni szokják. Újoncz 9, laicus frater 6. Ide két állandó káplánság tartozik.

XVI.

Szent-Antali kolostor.

Csallóközi nevezetes szigetben Somorja mezőváros' közelében fekvő, elpusztult Szent-György mező

nevü falunak mai napig főnálló emléke. A' szent György' tiszteletére szentelt homályos eredetü templom a' nép' ajtatosságának forró tárgya vala minden időben, de leginkább az említett szent' évi ünnepén, és ujholdvasárnap utáni pénteken ezenként látogatták e' kis, mint mondják, sz. István első király építette templomot. Lippay György esztergomi érsek, nyája' lelki örömet öregbitendő, sz. György vértanu és paduai sz. Antal védszentei iránti ajtatossága' jeléül, a' buzgó nép' vigaszára, 's a' lelkészek' koronkinti felsegítésére, paduai sz. Antal' tiszteletére templomot és kolostort építendő, a' szükséges anyag' összehordása után 1660. az egész sziget' nemességétől környezve, letette az alapkövet; bekövetkezett halála Szelepcsényi György esztergami érseknek adta által a' költséges munkát, ki ugyanazon indoktól vezéreltetve, fölépítette azt 1677. és provinciánkba kebelezte. Lázy Ghillhányi György fölszentelt tinniai püspök és esztergami kanonok 1724. oct. 1. napján fölszentelte a' templomot és oltárokat. 1715. juniushó' 19-, 21- és 23-dik napjain a' nemes Takács János ajándékozta, a' főoltár után lévő chorus' oltárán függő, több kegyelmet árasztó Bold. szüz Mária' képe vérkönyeket kesergett, melly Keresztély bibornok és esztergami érsek által tett szigoru vizsgálat után a' nép' ajtatossága' tárgyául a' főoltárra alkalmaztatott, midőn a' vérkönyeket felfogó egyik jól megaranyozott tálacska, ugyanannak rendeletéből III. Károly császárnak küldetett, ki azt a' császári kincstárba rejtette.

Az összesereglett nép, a' sátoros ünnepeket kivéve, kateketikai és homiletikai beszéddel oktattatott a' főnök' rendeletéből. Az ünnepélyek csakhamar olly népesek lettek, hogy a' templom' nagyobbitásáról kellett gondoskodni, mi megtörtént több kápolnák' hozzáépítése által. Négy szónok foglalatoskodott itt szüntelen, 2 magyar, 1 német, 1 tót. II. József császár' idejében fölslegesnek kürtöltetett és nélkülözhetőnek azon hely, mellynek ünnepein az anyaszentegyházba többen avattattak be; általánosán véve 50 évre 110 egyén esik, kik az Üdvezítő anyaszentegyház' kebelébe tértek.

1786-diki juliushó' 22-én kelt magas rendelet' következtében, melly említett évi augustushó' 24-én olvastatott fel, eltörlesztetett, lelkismeretes valomás után minden összeiratott, és letartóztatott. 1789. majushó' 7-én egészen kiűrtetett, 6,500 forintra rugó örökös misék' tőkége a' vallási alapítvány' részére letartóztatott. Drágább, de nem tudhatni hány és minő becsü casulák, valamint következő ezüst edények: a' Boldogságos Szüz' képe 8 font nehézségű rámája, 2 angyal, drága kövekkel kirakott két korona, vérköny-szentelte tányér tokjával, 1 kereszt, 1 monstratorium, 1 ciborium, 1 kehely, 3 tányér, szent kenetek' medenczéje és két lámpás = 611³/₅ lat = 690

frt 5¹/₂ kr., végre a' kolostornak olvasatlanul lefoglalt pénze Budára szállítottak; a' többi a' bezárt templom' számára letartóztatott, a' tágas kert a' kolostor' egy részével bérbe adatott, a' vallási alapítványnak gyümölcsözendő. 1802. sept. 8-án királyi magas rendelet által Bacsfa, Tárnok és Szarva fiókokkal plebániának nevezetik. A' népnek kérvényekben indokolt óhajtására, a' lelkész két segéddel beigtattatik. A' Boldogságos Szüz' képe homályos, 's alacsony börtönéből, hol 13 évig csupa tiszteletből, nehogy a' berakott széna által megszegeztelenítették, zárva tartatott, Vilt József győri püspöktől fényes ünnepélylyel helyére tétetett, melly nap Csallóköz' valódi ünnepe vala.

Az 1809. septemberhó' 26-kán kelt magas rendelvény visszaadja a' kolostort, egy másik megszünteti a' plebániát, a' komáromi kolostor' 6590 frtból álló alapítványát, három mázsa sóval, a' szent antali kolostornak adja, és kijavítására 15,000, később 2000 frt. és 24 krt rendel, 1810-ben a' plebánia a' fiókokkal együtt, 's a' plebánia' megszüntekor Vajkára általtett szent edények és ruhák visszaadnak, de a' földek, és sedecima a' vajkai lelkész' birtokában hagyatik; azonban Rudnai Sándor bibornok és érsek nagylelküleg bizonyos évi járandósággal pótolta a' kárt. A' torony és templom a' vallási alapítványból nyerte mostani diszét 1847. Az utolsó mozgalmakban két tűz között mit szenvedhetett? elgondolhatni.

Személyzete 11; áldozár 7, elnök, egyszersmind plebános-helyettes, karmester, 2 szónok mint segéd, 4 laicus frater. — Két állandó káplánságot számlál. A' poenitentia leginkább Maria' ünnepein igen gyakoroltatik.

Nyílt levelezés.

Temesvár, oct. 12. A' hitéletnek egyes helyeken történt kisugárzásai, csak ugy fognak az egész magyar egyház' felvirágzása- és gyarapodására közremunkálni, ha egy gyuportba egyesítettvén, mindenkinek szemléltetővé tétetnek; ezen meggyőződés indított bennünket arra, hogy jelen közlésünket becses lapjába fölvétetni kérjük. — A' közszeret- és bizalommal koszoruzott káptalani helynök Fábry Ignác ó méltósága megyénknek valamennyi alesperestjeit, a' feloszláshoz közeledő kebelbeli papnövelde' ügyében, e' folyó évi oct. 1-jére tanácskozásra hívta meg. A' meghívottak' teljes készségű megjelenését zálogául vettük azon sikerdus kimenetelnek, mellynél egyebet e' megye' lelkes egyéneitől várni sem lehetett. Ennek következtében senkit sem hihetünk hazánkban olly kevéssé avatottnak a' fájdalmas multnak eseményeibe, hogy általán a' magyarhoni, de különösen a' harc' mezejévé választott esanádi megye' papságát sujtó veszteségeket tekintetbe véve, megyénk' egyházi szellemét csak e' jelen szentszéki tanácskozásban mutatott áldozat-készség után is előítélet-mentesen ne méltányolná. Nem szándokunk felsorolni azon szomorú működéseket, mellyek a' pártoskodás' becsület-szenyvező eselszövényei által, több közsé-